

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

9/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy

maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

SodiqovaShohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Насретдинова Дилфуза Мухаммадиновна</i> ЖЕНЩИНЫ ТАТАРКИ В КУЛЬТУРНОЙ ЖИЗНИ ТУРКЕСТАНА	13-19
<i>Хужаниязов Уктам Ешбаевич</i> ҚОРАҚАЛПОҚ ДАВЛАТ АКАДЕМИК МУСИҚАЛИ ТЕАТРИ МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА	20-25
<i>Saidaxmatov Sharifbek Toshpo'latovich</i> SURXONDARYO VA QASHQADARYO VILOYATLARIDA DEMOGRAFIK O'ZGARISHLAR, AHOLI BANDLIGI VA MIGRATSIYA JARAYONLARI	26-32
<i>Yakubov O'tkir Shermamatovich</i> XX ASRNING UCHINCHI CHORAGIDAGI IQTISODIY, IJTIMOY O'ZGARISHLAR VA ULARNING DEMOGRAFIK JARAYONLARGA TA'SIRI	33-37
<i>Саидбобоева Гулзора Нематжоновна</i> ЎРТА ОСИЁ ЭНЕРГЕТИКЛАРИНИНГ I СЪЕЗДИ ХУСУСИДА	38-43
<i>Muminov Orifxuja</i> QIZILQUMNING LANDSHAFTI VA TARIXIY GEOLOGIYASI	44-49
<i>Avalova Gulshod Murodullayevna</i> HOJI BEKTOSH VALI – MUTASAVVUF FAYLASUF. HOJI BEKTOSH VALI MAJMUASI: TARIXI VA BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	50-55
<i>Айтмуратова Жанылсын Жалгасовна, Жамалов Нурлан Юсупович</i> БУЮК АЛЛОМАЛАРИМИЗНИНГ МЕРОСИНИ ЎРГАНИШ АСОСИЙ ВАЗИФАМИЗ	56-61
<i>Qurbonova Marg'uba</i> TIL SOHASIDAGI O'ZBEKISTON HUKUMATI SIYOSATI, O'ZBEK TILINING DAVLAT TILI SIFATIDAGI NUFUZINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	62-68
<i>Shoto'rayeva Sitora Xudoyberdi qizi</i> BUXORO XONLIGIDA TOJIDDIN HASANHOJANING TUTGAN O'RNI VA IJTIMOY FAOLIYATI	69-72
<i>Убайдуллаева Моҳисадаф Суннатилла қизи</i> ҚЎҒИРЧОҚ ЎЙИН ЭНГ ҚАДИМГИ НОМОДДИЙ МАДАНИЙ МЕРОС СИФАТИДА	73-76
<i>Xoliqulov Rustam Sharipovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH SOHASIDAGI AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA-TADBIRLAR	77-82
<i>Fayziyev Farrux Uktamovich</i> IMKONIYATI CHEKLANGAN INSONLAR O'RTASIDA O'TKAZILADIGAN XALQARO SPORT MUSOBAQALARINING RIVOJLANISH TARIXI	83-90
<i>Азаматова Гулмира Байирбековна</i> МЕҲНАТ МИГРАНТЛАРИНИ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШНИНГ АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ	91-96

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna, Abduvohidov Behzod</i> ISHBILARMONLIK MUHITINI SHAKLLANTIRISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI O'RNI	97-107
<i>Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич, Холиёров Парда Саъдуллаевич</i> КОРХОНАЛАРДА ИНВЕСТИЦИЯЛАР ҲИСОБИНИНГ ИЛМИЙ-МЕТОДОЛОГИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	108-124
<i>Payazov Murod Maksudovich</i> “O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI” AJDA YO'LOVCHI TASHISH TIZIMINI MODERNIZATSIYALASH DAVR TALABI	125-131
<i>Юнусов Бегенч Мавланбердиевич</i> ИҚТИСОДИЁТ ТАРМОҚЛАРИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ РИВОЖЛАНИШИНИ БАШОРАТЛАШ, УЛАРНИНГ МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ	132-143
<i>Qo'chqarov Baxtiyor Hoshimjanovich, Sayitbaev Shermirza Datkamirzaevich</i> KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI AYLANMA VOSITALARINI SHAKLLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	144-151
<i>Мадрахимов Кахрамон Эгамберганиевич</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЙ СИЁСАТНИНГ СТРАТЕГИК УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ	152-161
<i>Palvaniyazov Anvar Amatovich</i> МАМЛАКАТ ИҚТИСОДИЙОТИГА ХОРИЙИY INVESTITSIYALARNI JALB ETISHDA INVESTITSION SIYOSATNING АНАМИЯТИ	162-165
<i>Raximbayev Akmal Azatboyevich</i> HUDUDLARDA SANOAT AGLOMERATSIYALARINI SHAKLLANTIRISH BO'YICHA ХОРИЙИY TAJRIBALARDAN FOYDALANISH	166-172
<i>Rahmanova Rushana</i> O'ZBEKISTONDA TURIZM RIVOJI VA KADRLAR TAYYORLASHDAGI MUAMMOLAR	173-178
<i>Хайруллоев Шахрам Yunus o'g'li</i> SAMARQAND VILOYATIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA DINAMIKASI	179-186
<i>Qodirov Bahodir Tursunivich</i> “QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI”NING O'ZBEKISTON IJTIMOIIY-IQTISODIY TARAQQIYOTIDAGI O'RNI	187-192
<i>Bekjanov Dilmurad Yuldashovich, G'oyibnazarov Muxammad Xamidbekovich</i> LIZING MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHDA SAMARALI MARKETING STRATEGIYALARINING АНАМИЯТИ	193-199
<i>Masharipova Durdona</i> RAQAMLI PLATFORMALARNING GLOBAL TASHQI SAVDOGA TA'SIRI: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR	200-206
<i>Нурмухамедова Барно Исмаиловна, Урунова Гульнара Чариккулиевна</i> ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РЕАЛИЗАЦИИ ИНИЦИАТИВНОГО БЮДЖЕТИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	207-213

Xidirova Marg'uba Rustamovna, Zakirov Asilbek Adilovich
 KORPORATIV BOSHQARUV MEKANIZMLARI ORQALI AKSIYADORLIK JAMIYATINING
 RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH 214-218

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Ismoilov Maxamadixon
 TALABALARDA FALSAFIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARB
 MUAMMOLARI 219-223

Shaydullayev Normuhammad
 INSON VA JAMIYAT O'ZARO ALOQALARI: MUVOZANAT VA RIVOJLANISH 224-228

Раджапбоева Хуршида Мақсудовна
 ШАРОФ РАШИДОВ БАДИИЙ-АДАБИЙ МЕРОСИДАГИ ЭСТЕТИК КЛИШЕНИНГ
 УНИКАЛ ЎЗИГА ХОСЛИГИ 229-233

Abdullayeva Marhabo Uskinbayevna
 YUSUF XOS HOJIB "QUTADG'U BILIG" ASARIDA AXLOQ MASALASI..... 234-239

Ризаев Илҳом
 ТАРТИБ ВА ХАОС: ЎЗ-ЎЗИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ ҲОЯЛАРИНИНГ
 ТАРИХИЙ ТАДҚИҚИ 240-247

Niyozova Nilufar
 OQILONA TURMUSH SHAROITINI YARATISHDA OILANING O'RNI 248-252

Usmonov Farrux
 FAN ETIKASI TUSHUNCHASINING TIZIMLI TAHLILI 253-258

Mirjavxarova Feruzaxon Usmonjonovna
 AYOLLARNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING IJTIMOY, IQTISODIY VA MADANIY ASOSLARI:
 TARIXDAN BUGUNGI KUNGACHA 259-266

Primov Baxriddin Abdiraxmonovich
 JAMIYAT BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA MA'NAVIY VA G'OYAVIY
 MEKANIZMLAR 267-272

Raxmankulov Farxod Raximkulovich
 ISLOHOTLAR JARAYONIDA MULKDORLAR QATLAMINING MILLIY O'ZLIGINI
 ANGLASHINING O'ZIGA XOS JIHATLARI 273-278

Asatov Sodiq Safarovich
 YANGI O'ZBEKISTONDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARGA PRAGMATIK
 YONDASHUVLARNING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI 279-284

Yusupova Feruza Zoyirovna
 AXLOQIY TAFAKKURNING TAKOMILASHUVIDA AXLOQIY IDEALGA BO'LGAN
 EHTIYOJ 285-290

Aripova Zulfiyaxon Solijonovna
 SINERGETIKANING FALSAFIY VA IJTIMOY DUNYOQARASHGA TA'SIRI 291-296

Saodatov Alimardon Abduraxmonovich
 YOSHLARDA TABIAT IFLOSLANISHINI OLDINI OLISH VA UNI ASRAB AVAYLASH
 MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH 297-302

<i>Matluba Abduqodirovna Abdalimova</i> FALSAFIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA ANALITIK VA KRITIK YONDASHUVLAR	303-307
<i>Safarova Tumaris Rustamkulovna</i> KOTIB CHALABIYNING SHARQ ILM-FAN TARAQQIYOTIDA TUTGAN O'RNI	308-312
<i>Tursunov Muxiddin Boltaevich</i> АФСОНАВИЙ ДУНЁҚАРАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ ВА УНИНГ ИНСОН ТАФАККУРИГА ТАЪСИРИ	313-316
<i>Mamanov Jamoliddin Abduraximovich</i> XRISTIANLIK DININING KELIB CHIQISHI VA G'ARB DAVLATLARIGA TARQALISHI	317-326
10.00.00 - FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Karimova Ozodakhon Avazovna</i> LINGUOPRAGMATIC STUDY OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH A SOMATIC COMPONENT IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	327-338
<i>Sayfiddinova Gulnoza</i> MILLIY UYG'ONISH DAVRI QO'QON ADABIY MUHITIDAGI AYRIM TURKUM SHE'RLARNING JANRIY XUSUSIYATLARI	339-344
<i>Abdullayev Ziyodbek Mansurovich</i> O'ZBEK VA NEMIS TILLARI ANTROPONIMIKASIDA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR: KONTRASTIV TAHLIL	345-352
<i>Otaboyeva Mazmuna Rahimovna</i> FE'LNING SEMANTIK VA GRAMMATIK KATEGORIYALARIDAGI DARAJALANISHI: O'ZBEK VA INGLIZ TILLARI MISOLIDA	353-359
<i>Алиева Эльвина, Темирова Озода</i> ПОВЕЛЕНИЯ И ПОБУДИТЕЛЬНЫЕ ВЫСКАЗЫВАНИЯ СО ЗНАЧЕНИЕМ ЖЕЛАНИЯ В ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ В. Ф. ХОДАСЕВИЧА	360-365
<i>Norqobilov Sanjar Rahmat o'g'li</i> BADIIY TARJIMADA LEKSIK-GRAMMATIK TRANSFORMATSIYALAR TADQIQI (JON GRINNING "THE FAULT IN OUR STARS" ROMANINING O'ZBEK TILIGA TARJIMASI MISOLIDA)	366-372
<i>Maxmudova Farangiz Muzaffar qizi</i> SAID AHMAD HAJVIYALARIDA YUKLAMALARNING AHAMIYATI	373-378
<i>Abdumajitov Xurshid Alisher o'g'li</i> MULOQOT VA MADANIYAT SHARHIDAGI SPORT TILI	379-382
<i>Rajabova Karomat Chorshanbi qizi</i> TURKOLOGIYADA SO'ZLASHUV USLUBIGA DOIR IZLANISHLAR	383-389
<i>Abdujalilova Ruxshona Abdug'afforzoda</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA JINOIY LINGVISTIK BIRLIKLARNING SHAKLLANISHIDA STILISTIK VOSITALARNING O'RNI	390-396
<i>Xasanova Kamila Baxtiyorovna</i> STUDYING ETHNOGRAPHIC VOCABULARY IN THE UZBEK LANGUAGE	397-401
<i>Бобаева Шахноза</i> ОСОБЕННОСТИ ЯЗЫКОВЫХ ЕДИНИЦ В РЕЧИ	402-407

<i>Рузибаева Азиза Қаҳрамановна</i> АВАЗ ЎТАР ИЖОДИНИНГ ЎЗБЕК ТИЛИГА ТАЪСИРИ	408-413
<i>Umurzakova Aygul Umarovna</i> ARAB TILSHUNOSLIGIDA ZIYORAT TURIZMI TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI VA RIVOJLANISH JARAYONI	414-418
<i>Sobirova Nodirabegim Murodjon qizi, Egamberdiyeva Sarvinoz Esonali qizi</i> STILISTIK FIGURALARNING TARJIMADAGI O'ZIGA XOSLIGI	419-423
<i>Xo'jamberdiyeva Gavhar Ilhom qizi</i> INGLIZ TILIDA "CHILD" KONSEPTINI AKS ETTIRUVCHI NOMINATSIYALAR	424-427
<i>Мирзаева Феруза Самижоновна</i> ЎЗБЕК ХАЛҚ МАҚОЛЛАРИДА АНТРОПОНИМЛАРНИНГ ҚЎЛЛАНИЛИШИ	428-433
<i>Badalbayeva Maloxat Yulchiyevna</i> TRANSLATION FEATURES OF EMERGENCY TERMS IN ENGLISH AND UZBEK: A COMPARATIVE ANALYSIS	434-438
<i>Berdimurotova Sevara Maxmudovna</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR SOHASIDAGI O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI NEOLOGIZMLARNING YASALISH USULLARI VA QO'LLANILISH XUSUSIYATLARI	439-444
<i>Po'latova Sarvinoz Botir qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA ZIDDIYATLI KOMMUNIKATSIYANING LIGVISTIK EKSPERTIZASI	445-449
<i>Aripova Saodat Taxirovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI NIKOYALAR TARJIMASINING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI	450-453
<i>Azamatova Gulnoza</i> THE GRAMMATICAL CATEGORY OF NUMBER IN THE GERMAN LANGUAGE	454-458
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Мухитдинова Фирюза</i> КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ И ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ	459-465
<i>Itomniyozov Doniyorbek Baxtiyor o'g'li</i> MULKNI BEGONALASHTIRISH SHARTNOMALARIGA OID KONSEPTUAL YONDASHUVLAR	466-470
<i>Ёкубов Шухратжон Восиджон угли</i> ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК АВТОР И ИЗОБРЕТАТЕЛЬ: АНАЛИЗ ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЫ ПРОИЗВЕДЕНИЙ И ИЗОБРЕТЕНИЙ, СОЗДАННЫХ ИИ, В РАМКАХ АВТОРСКОГО ПРАВА И ПАТЕНТНОГО ПРАВА	471-477
<i>Худайбердиева Мафтуна Зафар кизи</i> ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРАВА ДЕТЕЙ НА БЕСПЛАТНОЕ И КАЧЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ И АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ	478-483
<i>Begimov Rufat Musurmonovich</i> KONSTITUTSIYA – HUQUQ VA ERKINLIKLARIMIZ KAFOLATI	484-488
<i>Миножиддинов Абдурасул Баходирович</i> АЛИМЕНТ МАЖБУРИЯТЛАРНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ	489-494

<i>Иброҳимов Азимжон Абдумумин угли</i> “ЎЗБЕКИСТОН ФУҚАРОЛИК ҚОНУНЧИЛИГИДА КОРПОРАТИВ МУНОСАБАТЛАРГА ОИД ҚОИДАЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: КОНЦЕПТУАЛ ЁНДАШУВ”	495-500
<i>Koryog'diyev Bobur Umidjon o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI FUQAROLIK KODEKSINING YANGI TAHRIRI LOYIHASI BIRINCHI BO'LIM 6-BOVIDAGI KONSEPTUAL MASALALAR TAHLILI	501-507
<i>Ғайбуллаев Соҳибжон Ғайбуллаевич</i> ИЖАРА ШАРТНОМАСИГА ОИД ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ БЎЙИЧА АЙРИМ ЁНДАШУВЛАР	508-514
<i>Саидов Бобур Баҳромжонович</i> ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ В ВЕБ-РАЗРАБОТКАХ	515-524
<i>Асадов Шаҳриддин Фаҳриддинович</i> РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА МАСЛАҲАТ ХИЗМАТЛАРИ КЎРСАТИШНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ	525-529
<i>Ганиев Ниҳолбек Валиевич</i> НОТИЖОРАТ КОРПОРАТИВ ТАШКИЛОТЛАР	530-536
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Ortiqova Nargiza Akramovna</i> O'QUVCHILARDA TARBIYAVIY QADRIYATLAR MANBALARI VOSITASIDA UZLUKSIZ MA'NAVIY TARBIYANI OSHIRISHGA QARATILGAN SAMARALI PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALAR	537-541
<i>Jamalova Nargiza Ulug'bek qizi</i> PEDAGOGIKA VA GUMANITAR FANLARINING JAMIYATDA TA'LIMNING O'ZGARISHI VA RIVOJLANISHIDA TUTGAN O'RNI	542-547
<i>Norboyev Nabijon Narziqulovich</i> SHAHMAT O'YININING SHAXS INTELEKTUAL SIFATLARINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI	548-553
<i>Batirov Behzod Baratovich</i> FIZIKA TA'LIM MAZMUNINI TABAQALASHTIRISHNING O'ZIGA XOSLIGI	554-559
<i>Razzoqova Mahliyo Qosimjonovna</i> GENDER METODINING NAZARIY ASOSLARI	560-564
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i> BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARIGA INNOVATSION O'QITISH USULLARINING SAMARADORLIGI VA PEDAGOGIK SHAROITLARI	565-569
<i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR JISMONIY TARBIYASINING PEDAGOGIK SHARTLARI	570-575
<i>Ernazarov G'olibjon Ne'matovich</i> JISMONIY YUKLAMADAN CHARCHASH VA QAYTARILISH DAVRLARINING FIZIOLOGIYASI	576-580
<i>Xudaykulova Dilbarxon Zokirovna, Erkinova Dilshoda Sherali qizi</i> BOLALARDA TADQIDIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHGA QARATILGAN PEDAGOGIK JARAYONNING ASOSIY XUSUSIYATLARI	581-586

<i>Eshdavlatov Abdullo Boybo'ri o'g'li, Uralov Sardor Abdulla o'g'li</i> TALABALARNING VOLEYBOL MASHG'ULOTLARIDA TEXNIK TAYYORGARLIGI	587-593
<i>Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA TALABALARNING MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASINI TIL ELEMENTLARI ORQALI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	594-607
<i>Mirzaeva Kamola Uralovna</i> THE ROLE OF THE FAMILY INSTITUTE IN EDUCATING A PROFESSIONAL GENERATION	608-612
<i>Tursunboyeva Mukhlisa Anvar kizi</i> BILINGUALISM AS A PROMISING FORM IN CHILDREN'S EDUCATION	613-619
<i>Ҳақназарова Нилуфар Қуранбоевна</i> ТАЪЛИМ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ ШАРОИТИДА ПЕДАГОГ КАДРЛАР МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ТИЗИМИНИ СТРУКТУРАВИЙ-ФУНКЦИОНАЛ ТАЪМИНОТИ	620-625
<i>Sheraliyeva Shahnoza Usmanovna</i> INGLIZ TILIDA TALABALAR YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA TURLI YOZMA MATN NAMUNALARINI TAHLIL QILISHGA QARATILGAN MASHQLARNING AHAMIYATI	626-633
<i>Джанабаева Адина</i> ВОЗМОЖНОСТИ ЦИКЛА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ФОРМИРОВАНИИ МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	634-641
<i>Xoliqnazarov Azamat Begaliyevich</i> TALABALARNING JISMONIY TARBIYA MASHG'ULOTLARIDA KUCH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH	642-646
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> QASHQADARYO VILOYATIDA PEDAGOGIKA FANINING RIVOJLANISHIDA XOTIN-QIZLARNING O'RNI	647-651
<i>Садиев Валижон</i> СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ РАЗВИТИЯ ПАТРИОТИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ УЧАЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	652-657
<i>Pulatova Muhabbat Egamberdievna</i> UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH JARAYONIDA O'QITUVCHILARDA INNOVATSION KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYASI	658-663

Received: 10 November 2024
Accepted: 15 November 2024
Published: 25 November 2024

Article / Original Paper

CHARACTERISTICS OF CLASSIFICATION OF THE CONTENT OF PHYSICS EDUCATION

Batirov Behzod Baratovich,

Doctoral student at Andijan Machine-Building Institute

Email: b.batirov@inbox.ru

Abstract. This article provides information about the benefits of differentiated instruction and the organization of a differentiated approach in physics classes.

Keywords: differentiation, individualization, gifted students, slow learner.

FIZIKA TA'LIM MAZMUNINI TABAQALASHTIRISHNING O'ZIGA XOSLIGI

Batirov Behzod Baratovich,

Andijon mashinasozlik instituti doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada tabaqalashtirilgan ta'limning afzalliklari va fizika darslarini tabaqalashgan yondashuvni tashkil etish haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: farqlash, individuallashtirish, iqtidorli o'quvchilar, sekin o'quvchi.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI9Y2024N85>

Kirish. Jamiyat taraqqiyotining muhim omili bu birinchi navbatda amalga oshirilayotgan ta'lim-tarbiya ishlari mazmuni darajasi va ko'lamiga bog'liqdir.

Insoniyatning butun tarixiy taraqqiyoti, tadrijiy rivojlanishi davomida birorta davlat ta'lim tarbiya ishlariga befarq bo'lib kelmagan. Chunki, ta'lim-tarbiya ishlariga e'tibor bermagan mamlakat taqdiri fojia bilan tugashi ma'lum. Vaholanki insonparvarlik, vatanparvarlik, iymon va insoflik, halollik, mehnatsevarlik kabi fazilatlarini zaiflashishi jamiyat hayotida katta inqirozlarga olib keladi. Buni oldini olish maqsadida har bir davlat ta'lim-tarbiya ishlarini tashkil etadi, kerakli mablag'lar bilan ta'minlaydi. Binobarin, ta'lim-tarbiya ishlari oldiga o'zi belgilangan maqsadlar, ko'zlangan rejalar bilan bog'langan vazifalarni ham qo'yadi. Shu sababli barcha davlatlarda amalga oshirilayotgan ta'lim-tarbiya ishlari davlat, xalq jamiyatni oldidagi vazifalar bilan bog'liq bo'lgan.

Yurtimizda ta'limni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor vazifalaridan bo'lib kelmoqda. Shu bilan birga, mamlakatimizda ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish, turli shakldagi ta'lim tashkilotlarini barpo etish, ularni yuqori malakali, zamonaviy fikrlaydigan pedagoglar bilan ta'minlash, ta'lim sifatini oshirish, ta'lim-tarbiya jarayoniga ilg'or xorijiy tajribalarni joriy etishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlari amalga oshirilmoqda. Xususan,

hozirgi kunda prezidentimizning tashabbuslari bilan mamlakatimizda yosh avlodni barkamol qilib tarbiyalash, yosh avlodning har jihatdan yetuk, jismonan sog'lom, intellektual salohiyatli, ma'nan barkamol ulg'ayishi uchun, shuningdek yoshlarni qilgan mehnati, erishgan yutuqlariga yarasha rag'batlantirishga qaratilgan tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Bu borada O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947 sonli Farmoni, 2017 yil 20 apreldagi "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PQ-2909 qarorlari fikrimizni dalilidir.

Hozirgi globallashuv jarayonida yuqori malakali kadrlarni tayyorlash va DTS talablariga javob beradigan zamonaviy raqobatbardosh mutaxassislarni yetishtirish ta'lim tizimi oldiga bir qancha vazifalarni ko'ndalang qilib qo'ymoqda. Ilmiy-pedagogik izlanish va tadqiqotlarga ko'ra, o'qituvchining auditoriyadagi faol mehnatiga asoslangan, faqat tayyor bilimlarni egallashga qaratilgan birxillashtirish g'oyalari yo'naltirilgan an'anaviy ta'lim amaliyotda o'zini oqlamayotganligi isbotlandi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Ba'zi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quv jarayoni va ta'lim natijalari o'rganish mavzusi, o'rganish davomiyligi yoki hatto atrof-muhit sharoitlari kabi ko'plab omillarga qarab farq qilishi mumkin. [1]

Shuning uchun o'qitishning tabaqalashtirilgan yondashuvi talab qilinadi, bu shaxsiy farqlar va talabalarning turli ko'nikmalari va o'rganish ehtiyojlarini hisobga oladi, differentsiatsiyani belgilaydi. Ta'lim aniq belgilangan maqsadlar sari o'rganishning ko'p yo'llarini ta'minlovchi qasddan va ongli rejalashtirish va o'qitish usuli sifatida C.A Tomlinson ta'kidlaganidek, tabaqalashtirilgan o'qitish yondashuvi bir nechta aql va fikrlash uslublarini o'z ichiga oladi. [2]

Har bir shaxsning ma'naviy kamoloti uning o'zi uchungina emas, balki butun jamiyat uchun ahamiyatlidir. Shunday ekan, ta'lim-tarbiya masalasi davrlar osha kun tartibidan tushmay kelgan.

Differensial yondashuv – bo'lajak o'qituvchilarini o'qitish jarayonining samaradorligini oshirishning muhim sharti, ijodiy, mustaqil va faol shaxsni shakllantirish omilidir.

Levy, H. M tabaqalashtirilgan o'qitish yondashuvini o'quvchilarni dastur va faoliyat mazmuni bilan tanishtirish uchun turli strategiyalardan foydalaniladigan o'rganish tajribasi sifatida belgilaydi. [3]

Ta'limni tabaqalashtirish har bir o'quvchining ma'naviy kamolotini ta'minlash uchun turli xil moyilligi va qiziqish uyg'onishini hisobga olgan holda eng yuqori imkoniyat darajasiga kafolat beradi. Tabaqalashtirish deganda har bir o'quvchi umum ta'lim tayyorligining uning ahamiyatga ega bo'lgan ba'zi minimumlarini egallagan, o'zgaruvchan hayotiy imkoniyatlarga moslashishini ta'minlaydigan, uning moyillik talablariga to'liq javob bera oladigan, o'z qiziqish yo'nalishlarini o'zgartira olishni kafolatlaydigan ta'lim tizimi tushuniladi. Differentsiya lotincha "difference" so'zidan olingan bo'lib, u yaxlit narsani turli darajadagi shakl va bo'limlarga ajratish ma'nosini beradi. "Differentsiya" didaktik tizim elementlari bir-biridan farq qiladigan talabalar guruhlarini yaratish bilan tavsiflanadi. O'quv jarayonini tashkil etish usuli talabalarning individual tipologik xususiyatlarini (qobiliyatlari, qiziqishlari, moyilliklari, aql-idroklarini) hisobga oladi.

Goodpaster, K. P. S., Adedokun, O. A., va Weaver, G. C lar tabaqalashtirilgan o'qitishni o'quvchilarning o'rganish va motivatsiyasini oshirish orqali talablarini qoplaydigan ta'lim yondashuvi deb ataydi. [4]

Biz pedagoglarning birdan bir maqsadimiz o'quvchilarga bilim berish, ongini yuksaltirish, ko'rgazmalik va uzluksizlikka amal qilish, bilimlarini tushunarli tilda, hayotiy misollarda, hamda zamonaviy usullarda bayon qilish, olgan bilimlarini hayotda qo'llay olishlikka o'rgatishdir.

Fizika fani texnikaning asosi hisoblanganligi uchun, o'quvchilarni bu fanga qiziqтира bilish o'qituvchining mahoratiga bog'liq bo'ladi. Fundamental fanlarni o'qitishda hozirgi vaqtda yangicha yondashish kerak ekanligini davr taqozo qilmoqda.

Sizga ma'lumki keyingi paytlarda fizika faniga bo'lgan qiziqish maktablarda, jumladan akademik litseylarda va kasb-hunar kollejlarda susayib ketdi. Buning o'ziga xos bir qancha sabablari bor albatta, chunki darslarni ko'proq ma'ruza shaklida, hamda darslikdan chetga chiqmasdan turib o'qitilmoqda. O'quvchilarni o'z ustida ko'proq ishlashga, o'z fikrini bayon etishga, izlanishga, erkin fikrlashga sharoit yaratib berilmayapti. Hozirgi zamon talabiga javob beradigan mutaxassisni tayyorlash uchun zamonaviy ta'lim berish usullaridan foydalanilishi maqsadga muvofiq bo'lar edi. Ko'p yillik tajribalardan foydalanib akademik litseylarda fizika fanini kichik guruhlariga bo'lib, yangicha yondashish bilan o'qitilishi o'quvchilar orasida nihoyatda qiyin fan hisoblangan fizika fani qulay va tushunarli qilib yetkazilishida katta yordam beryapti. Ayniqsa bunday darslarda fanga oid o'yinlar, munozara, miyaga hujum, masala ishlash, laboratoriya ishlari, tezkor savol-javoblar ijod qilishga, texnika sirlarini o'rgatishga juda qulay, boshqarish oson, hamda darsdan kutilgan natija yaxshi bo'lib, o'quvchilar qanday qilib fizika faniga oshno bo'lib qolganlarini sezmay qoladilar.

O'quvchilarning bilim darajalariga qarab tabaqalashtirilgan yondashuv muammosi ko'p yillardan buyon o'rganilib kelingan bo'lib, pedagogika va metodikada unga katta ahamiyat beriladi. Shunga qaramasdan, keyingi yillarda yangi konseptual fikrlarni, xususan fizikani o'qitishda erishishi mumkin bo'lgan natijalarni oldindan rejalashtirish, fikrlarning paydo bo'lishi barcha metodik tizimni qayta ko'rishga va tabaqalashtirib o'qitish muammosiga qarab majbur etdi. "Darajali tabaqalashtirish" pedagogika tilida "Ichki tabaqalashtirish" atamasi o'rni bilan almashtirilgan bo'lib, yangicha yondashuvni anglatadi. An'anaviy tabaqalashtirilgan yondashuv o'quvchilarning psixologik, pedagog jihatlariga asoslangan bo'lib, bunda o'quv maqsadlari barcha o'quvchilar uchun umumiy va ko'pchilik uchun esa uddasidan chiqib bo'lmaydigan masala bo'lib qoladi. Tabaqalashtirishning mohiyati barcha o'quvchilar uchun dasturni bir xilda o'zlashtirishga olib keladigan o'ziga xos yo'l bilan o'qitishning usul va yo'llarni qidirib topishdan iborat. Tabaqalashtirilgan yondashuvni an'anaviy tushunishda o'quvchilar guruhini ularning yosh, psixologik xususiyatlariga qarab obyektiv shakllantirish mumkin bo'ladigan adekvat mexanizmlarini etishmasligini aytib o'tish zarurdir. Bunda o'quvchilar guruhining ruhiy holati va rivojlantirish xususiyatiga qarab, bog'liq holda obyektiv shakllantirishga qarab imkoniyat tug'iladi. Shuning uchun ham o'quvchilarning subyektiv fikrlariga bog'liq bo'lib bu ko'pgina metodik xato va tabaqalashgan ish natijasining pasayishiga olib keladi, bunday yondashuvda o'qitishda erishish lozim bo'lgan natijalar obyektiv mezon sifatida foydalaniladi. Shu asosda har bir o'quvchini o'qitishda maqsad o'zlari bunga monand ishning mazmuni ham qayta o'zgarib boradi, o'quvchining harakatlari o'quv materialini yuqori darajada o'zlashtirish, bilim va ko'nikmalarni shakllantirishga qaratiladi. Bunday yondashuvda

tabaqalashtirish mustahkam poydevorga, ya'ni o'qituvchi va o'quvchi uchun birday aniqlanadigan real mazmunga ega bo'ladi. SHuningdek, kuchli o'qituvchilar uchun kuchli o'quvchilar bilan ishlash imkoniyati yuqorilab, unda o'qituvchi darsda berganlarini barcha o'quvchilardan qayta so'rab o'tirmaydi. Nochor o'zlashtiruvchi o'quvchilarga ko'proq e'tibor berish dasturini doimiy yyengillashtirish va ularga nisbatan talab darajasini pasaytirish zaruriyati cheklanadi.

Differensial ta'lim texnologiyasi o'quv jarayonining muayyan qismining didaktik maqsadini amalga oshirishga imkon beradigan mazmun, vosita, metod va shakllarining majmuasidir. Bu texnologiyaning asosiy mohiyati o'qitish jarayonini tabaqalashtirish ustuvor jihati bo'lib, unda har bir shaxsning imkoniyati va qobiliyatiga yarasha o'qitish, o'quvchilarni har xil guruhlarda ishlashga o'rgatish sanaladi. O'qitishning barcha shaklida differensiallashtirish uchraydi, tabaqalashtirish mavjud, shu sababli mazkur texnologiya ta'lim jarayonini yaxlit qamrab oluvchi texnologiya sanaladi.

Cassadi va boshqa olimlar differensial o'qitish o'qituvchining o'qitish profili, malakalari, qiziqishlari, oldingi bilimlari va o'quvchilarning o'rganish uslublariga asoslangan turli usullarni taklif etadi. [5]

Natijalar. Guruhda 25 ta o'quvchi bo'lsa ular 4 ta guruhlarga bo'linadi. Ularning ichidan bittasi sardor hisoblanadi. Sardor shu guruhga javob beradi. Dars boshlangunga qadar doskada uyga berilgan 4 ta masala sardorlar orasida qur'a tashlash yo'li bilan ochib qo'yiladi. o'qituvchi yo'qlama qilishi bilan masalani tekshirib guruhlarni baholaydi, to'g'ri yechilgan bo'lsa a'lo baho bilan baholanadi. So'ng ijodiy ishga o'tiladi. Har bir guruh bitta yoki ikkita yangi mavzuga ijodiy ish qilib tushuntirib berishi kerak bo'ladi. Ijodiy ish ixtiyoriy (biror fizik hodisani aniqlaydigan asbobni ishlab kelish, mavzuga taalluqli tarqatmalar, qo'lda yasalgan asboblari, o'yin shaklidagi boshqotirmalar va ho.k) tarzda bo'ladi, o'qituvchi buni ham baholaydi. So'ng biror bir guruhdan o'quvchi yangi o'tiladigan mavzuni tushuntiradi, qolgan guruhlar esa shu o'quvchiga savol beradi. Agar doskadagi o'quvchi javob bermasa uning guruhi javob beradi. Guruhi javob bera olmasa savol bergan guruhlarning o'zlari javob beradi. Savol mazmun jihatdan to'g'ri bo'lsa, u guruhlar ham baholanadi.

Shunday usul bilan hamma o'quvchilar jonli savol-javob va muloqot qiladilar. Savol javob tarqatma material, ijodiy ish va masala yechishdan iborat bo'lib, mavzu o'qituvchi tomonidan yana bir bor kerakligi aytilib tushuntiriladi. Bunday uslubiy o'tish quyidagi natijalarga olib keladi.

- Butun guruhning fizika faniga bo'lgan qiziqishi ortadi.
- O'quvchilarda o'z bilimiga ishonch ruhini uyg'otadi va erkin bo'lib qoladi.
- Mustaqil ishlashga o'rgatadi.
- Fizik hodisalarni hayotga tatbiq etishga undaydi.
- Ijod qilishga o'rgatadi.
- Boshqa adabiyotlardan foydalanishga o'rgatadi.
- O'quvchining o'z mehnati mahsulidan mamnun bo'lishiga undaydi, hamda kelgusida yangi marralarni zabt etishga chorlaydi.

Ta'limni differensiallashtirish:

1. O'quvchilarni o'quv jarayoni uchun ahamiyatli bo'lgan xususiyatlariga ko'ra guruhlarga ajratib tashkil etiladigan o'quv jarayonining ma'lum bir shakli;

2. O'quv jarayonini tashkil etish didaktik tizimining bir qismi bo'lib, unda tahsil oluvchilarning har xil darajadagi guruhlarida maxsus o'qitish jarayoni tashkil etilishini ta'minlaydi.

Algozzine va Andersonlarning ta'kidlashicha, differensial ta'lim talabalarning turli ehtiyojlarini qondiradigan o'qitish usuli sifatida keng tarqalgan. [6]

Muhokamalar. Tabaqalashtirishning amalga oshirishning asosiy yo'li sifatida safarbarlik guruhlarini shakllantirish talab etiladi. Guruhlarga bo'lish avvalo majburiy tayyorgarlik darajalariga bo'lish mezonini asosda amalga oshiriladi. Bu guruhlarda ish oddiy dars shaklida o'tilishi yoki ularni vaqtincha alohida mashg'ulotlar uchun ajratib o'qitilishi mumkin. Tavsiya etilayotgan yondashuv an'anaviy yondashuvga nisbatan bir qancha qulayliklarga ega. U o'qituvchiga tabaqalashtirilgan ish mazmuniga saralashlar aniq yo'nalishlar beradi va uni maqsad sari yo'naltirishga ko'maklashadi. O'quvchilarni majburiy tayyorgarlik darajasiga ko'ra guruhlariga bo'lish obyektiv xarakter kasb etadi. O'qituvchi tomonidan tashkil qilingan jarayoni o'quvchi ko'z o'ngida butun jarayonni tasavvur qilishga yordam beradi va ularning xafa bo'lishiga o'rin qoldirmaydi. Ahamiyatlisi shuki o'quvchi o'z imkoniyatlari, ehtiyojlariga mos holda ta'lim olish maqsad darajalarini belgilay oladi. O'qitishda majburiy natijalarga erishishga yo'naltirish o'quvchi tayyorgarligini doimo tayanch darajadan ushlab turishga ko'maklashadi. Bu o'quvchiga qiziqishi va imkoniyati bo'lgan vaqtda o'qitishning barcha bosqichiga yuqori darajalarga ko'tarilishga yordam beradi. Ularning barchasi tabaqalashtirishning ildamligi ixchamligi doimiyligini ifodalaydi.

Richards, M. R. E va Omdal, S. N. O'qituvchilar tabaqalashtirilgan ta'lim muhitini ta'minlashi kerak, ayniqsa har qanday fan bo'yicha yetarli bilim va ko'nikmalarga ega bo'lmagan bolalar uchun o'qituvchilar tabaqalashtirilgan ta'limni qo'llash orqali muvaffaqiyatli talabalar qilish uchun eng muhim salohiyatga ega degan xulosaga keldi. [7]

Evans va Waringlarning ta'kidlashicha, tabaqalashtirilgan ta'lim o'qituvchilarga o'z sinfidagi barcha talabalarning kuchli tomonlari va ehtiyojlarini tushunishga imkon beradi. [8] Biroq, o'qituvchilarning sinfdagi tabaqalashtirilgan ta'limni amalda bajarishi haqida kam ma'lumot mavjud.

Devis va Petreti-Jekson sinflar turli ehtiyojlarga ega, muvaffaqiyat darajalari, qiziqishlari va ta'lim uslublariga ega bo'lgan o'quvchilarni o'z ichiga olishi, o'qitish esa xilma-xillikdan foydalanish uchun, uni e'tibordan chetda qoldirmaslik uchun farqlanishi kerakligini ta'kidlaydi. [9]

Differensiallashtirilgan ta'limda har bir o'quvchining shaxsiy xususiyatlari, qobiliyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlari hisobga olinadi. Shu sababli o'qitishni differensiallashtirish individuallashtirilgan ta'limni taqozo etadi.

Tabaqalashtirilgan ta'limga aynan shunday yondashuv o'qituvchi hamda o'quvchi o'rtasida ta'limning erkinlashtirishning zarur sharti hisoblanadi. Majburiy tayyorgarlik darajasiga erishish mezonini qo'llash o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini o'lchash asosidagi mavjud tabaqalashtirish ishini tashkil etishdagi yondashuvga to'la asoslanadi. Shuni aytish joizki, yuqorida ko'rsatilgan mezonni qo'llashda o'quvchilarning mustaqil ish, ishga layoqati, o'qishdagi qiziqishi, fikrlash, diqqat darajasi kabi imkoniyatlarini inkor etmaydi. Aksincha tabaqalashtirishga darajaviy yondashuv shaxsiy sifatlarni o'quvchilarni guruhlariga ajratishda qo'llabgina qolmay tabaqalashtirish ishi jarayonida bu sifatlarni yuqori darajada shakllantirish va rivojlantirish taqozo etadi.

Xulosalar. Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, fizikani o'qitishda tabaqalashtirib o'qitishni amaliyotga tatbiq etish g'oyasi barcha metodik tizimni qayta ko'rishni talab qiladi. Turli darajadagi o'qish qobiliyatlariga ega bo'lgan o'quvchilar uchun darslarni tabaqalashtirib o'qitishni tashkil qilishga yo'naltirilgan turli darajali va ixtisoslashtirilgan dasturlar tuzish, ularni o'quv metodik jihatdan ta'minlash zarur.

Ta'limning bunday sifatli holatga o'tishning, amaliy tajribalar nazariy ishlanmalar tuzilishi natijasida asta sekin amalga oshiriladi. Shuning uchun bu ishni kechiktirmasdan tabaqalashtirishni amalga oshirishga yordam beradigan metodik tavsiyalarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish zarur.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Margot, K. C., & Kettler, T. (2019). Teachers' perception of STEM integration and education: a systematic literature review. *International Journal of STEM Education*, 6(1), 1-16. <https://doi.org/10.1186/s40594-018-0151-2>
2. Tomlinson, C. A. (1999). Mapping a route toward differentiated instruction. *Educational leadership*, 57, 12-17. <https://education.illinoisstate.edu/downloads/linc/lincriculummodule/Tomlinson.pdf>
3. Levy, H. M. (2008). Meeting the needs of all students through differentiated instruction: Helping every child reach and exceed standards. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 81(4), 161-164. <https://doi.org/10.3200/TCHS.81.4.161-164>
4. Goodpaster, K. P. S., Adedokun, O. A., & Weaver, G. C. (2012). Teachers' perceptions of rural STEM teaching: Implications for rural teacher retention. *The Rural Educator*, 33(3). <https://doi.org/10.35608/ruraled.v33i3.408>
5. Cassady, J. C., Speirs Neumeister, K. L., Adams, C. M., Cross, T. L., Dixon, F. A., & Pierce, R. L. (2004). The differentiated classroom observation scale. *Roeper Review*, 26(3), 139-146. <https://doi.org/10.1080/02783190409554259>
6. Algozzine, B., & Anderson, K. M. (2007). Tips for teaching: Differentiating instruction to include all students. *Preventing school failure: Alternative education for children and youth*, 51(3), 49-54. <https://doi.org/10.3200/PSFL.51.3.49-54>
7. Richards, M. R. E., & Omdal, S. N. (2007). Effects of tiered instruction on academic performance in a secondary science course. *Journal of advanced academics*, 18(3), 424-453. <https://doi.org/10.4219/jaa-2007-499>
8. Evans, C., & Waring, M. (2011). How can an understanding of cognitive style enable trainee teachers to have a better understanding of differentiation in the classroom? *Educational Research for Policy and Practice*, 10(3), 149-169. <https://doi.org/10.1007/s10671-011-9101-1>
9. Davis, J. L., & Petretic-Jackson, P. A. (2000). The impact of child sexual abuse on adult interpersonal functioning: A review and synthesis of the empirical literature. *Aggression and violent behavior*, 5(3), 291-328. [https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(99\)00010-5](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(99)00010-5)

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/9 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).